

AREENI KAANELUGU: Outsaider Kris Lemsalu ei mahu eesti kunsti raamidesse

2013

Kadri Karro käis Viinis külas Kris Lemsalul, eesti kunstnikul, kes ei mahu eesti kunsti raamidesse.

KADRI KARRO

EESTI EKSPRESS

15. NOVEMBER 2013

Kris Lemsalu (28) võib minna Mutant Discole, hargivahel rippumas umbes viisteist muna, peas ports täispuhutud kummikindaid. Ta võib värvida näo mustaks, panna selga musta latekskostüümi ja ronida kuus päeva tundide kaupa Viinis 21er Hausis hiiglasliku penoplastist kuubiku otsas, sellest tükke välja raiudes. Ta võib istuda postamendi otsa pandud diivanil ja "Viini NoKus" plaate mängida. Ta võib pakkida oma seitse asja ja sõita Burkina Fasosse assisteerima fotograafi, kel on plaanis pildistada üles kõik Aafrika kuningad. Kris ronib vajadusel oma Viini Kunstiakadeemia skulptuuriosakonnas asuvasse stuudiosse läbi akna ja liigub päevas kümme-viisteist kilomeetrit jalgsi ("mul on tunne, et ma alateadlikult valmistun pikemaks jalgsimatkaks").

Ja Kris võib küpsetada ahjus muskaatkõrvitsat ja keeta läätsi Viinile omaselt kõrgete lagedega ruumikas korteris, kuhu ta on üle-eelmisel päeval mõneks ajaks kolinud.

On päikesepaisteline oktoobri pühapäev ja külla on tulnud ajakirjanik Eestist. Kui küsin Krisilt, mis on tema jaoks puhkus, vastab kunstnik: "Eesti ongi puhkus."

Ta elab ja töötab juba neljandat aastat Austria pealinnas. "Viin on perversne koht. Kummalise energiaga. Nagu saunalaest peaaegu tilkuv vaik. Väga kummaline koht, kui oled siin pikemalt olnud. Euroopas ma teist sellist linna ei tea," iseloomustab oma kodulinna Kris. Ta sõitis siia ühel suvel, külla Viini rühmituse Gelatin kunstnikele ("ma saatsin neile meili, et ma tahan teile külla tulla, te meeldite mulle, ja nad kirjutasid, et tule, mais lõhnab Viin hästi"), unustas oma passi bussi ja jäi esialgu kolmeks kuuks paigale.

“Ma olen täiesti veendunud selles, et kui kunagi peaks kuskil tuumapomm lõhkema või maale meteoriid langema, siis ainuke inimene, kes koos tarakanidega rusude alt välja ronib, on Kris Lemsalu. Ellujääja.” Nii iseloomustab teda parim sõbranna, kunstnik Edith Karlson, kellega koos 2012. aastal tehtud näitus “Koos olemine” on üks Krisi vähestest ülesastumistest Eesti kunstiväljal.

Kris lõpetas 2008. aastal Eesti Kunstiakadeemia keraamikaosakonna. Objekte, mida Kris loob, on raske paika panna, kategoriseerida, defineerida. Ta kasutab oma loomingus savi, loomanahku, villa, luud, tekstiili. Ta loob justkui mõneti beuyslikku maailma, tehes seda iroonia ja huumori abil, oma ainest täielikult valitsedes, nii füüsiliselt kui vaimselt. Näitab ehedate materjalide abil loodud lavastuste kaudu oma isikupärast universumit neile, kes tahavad ja oskavad näha. Krisi töödes on tunda kunstniku kätt, sõna otseses mõttes. “Ma saan mängida, tehnilisse külge takerdumata,” räägib Kris. Tal on oskused olemas, ta on tehniliselt vilunud. “Tean, et olen vajalik vahelüli oma kunsti realiseerimise jaoks. Hiljem pole enam minu asi.”

Ta on Viini Kunstiakadeemia magistriõppes, kuid kooli lõpetamine on tiheda töögraafiku tõttu siiani veel edasi lükkunud. Krisil on näituseplaanid ligi aastaks ette paigas. Ta pendeldab Viini ja Berliini vahel, põikab kümneks päevaks Sierra Leonesse, peagi ootab ees New York, seejärel Miami. Berliinis asub galerii, mis Krisi esindab. Selle omanik Tanja Wagner sai Krisist teada tema õppejõult Monica Bonvicinilt. “Ma otsisin noort kunstnikku ja Monica Bonvicini tutvustas mulle Kris Lemsalu loomingut. Ma olin algusest peale võlutud. Tema maalitud portselanist grotesksed skulptuurid, mis on osalt karusnahkade ja kangastega põimitud, tema veidrad kostüümid ja performance’id, mis avavad ukse mingisse sürreaalsesse ruumi, vaimustasid mind. Ja olid samal ajal ka väljakutse,” kirjeldab Tanja Wagner. “Pärast tema esimest isikunäitust minu galeriis oli mulle selge, et tema töödes on suur jõud ja et ma tahan temaga kindlasti koostööd jätkata.”

Eesti meedias on Krisist imevähe kirjutatud, temast on mööda läinud Köler Prize’id ja noore kunstniku preemiad. “Kohalikust klatšist ja nihelemisest ma väga osa võtta ei taha. Ma tean, et seda on päris palju. Võib-olla ma sellepärast ka Eestis midagi väga teha ei taha. Ma ei taha olla osa sellest,” räägib Kris.

Meie esimese kohtumise ajal kasutab ta kolm korda sõna “autsaider”. Ja mitte ainult oma kunstiloomingu mõttes. Ühel õhtul, nii paljudele karvastele ja suleliste koduks olevas Viinis mööda tänavat kõndides panen tähele, et siingi vaadatakse Krisile järele.

Veidraid kostüüme hakkas Kris kandma 15aastaselt, kui oli vaja pääseda legendaarsetele Vibe’i pidudele, aga vanus veel ei lubanud. “Ma käisin neil pidudel umbes kolm aastat. Tegin dragqueen’likke kostüüme, kaotades absoluutselt oma soo,” meenutab Kris. Õhtulehes kirjutati kümme aastat tagasi, et 18aastase Kris Lemsalu firmamärk on nn malviinameik. Jah, valgeks ta oma näo sageli värvib, üks tema esimesi kostüüme oli ligi kümnekilone peeglitest valmistatud kleit.

Kris õppis toona Tallinna Tehnikagümnaasiumis, kus ta oli “ikka korralik autsaider”. “Siis ma elasingi paralleelselt koolielu ja nädalavahetustel tegin kostüüme ja käisin Vibe’idel.” Kostüümide juurest jõudis Kris moe juurde. 2004. aastal võitis ta oma kolleksiooniga “Naised sõjas” noorema kategooria arvestuses moekonkursi “Supernoova”. “Kris Lemsalu kolleksioon mõjus muidu naiselikult ja kergelt lahendatud nooremas kategoorias lavale lastuna nagu Maale äkkrünnaku teinud valküüride planeedi laev, mis publiku momentaanselt halvas,” kirjutas moeasjatundja Urmas Väljaots toona.

Kris Lemsalu

“Kas kostüümide kandmine on su jaoks ka mingis mõttes kaitse,” küsin Krisilt. “Ma arvan küll, jah. Loomulikult. Ma valmistan ennast ette, et ma lähen nüüd sotsiaalsesse olukorda, inimeste keskele. Ma olen ikkagi suhteliselt privaatne inimene. Jah, kostüümid on suhtlussild minu jaoks. Ma võtan teatud rolli ja tekitan olukorra, et mul oleks mängulava ja ma saaksin selles rollis olla. Mul on niimoodi lõbusam ka. Ma suudan väga korralikult sisse elada oma kostüümidesse, lõpuni välja,” naerab Kris.

Pärast keskkooli lõpetamist otsustas aga Kris, et mood teistele inimestele kehakatete loomise mõttes pole siiski tema jaoks. Viis aastat saviringis käimist oli mõju avaldanud ja ta otsustas keraamika kasuks. See oli ainus koht, kuhu ta EKAs sisse proovis astuda. Ja astus ka. “Mäletan tema erialaseid katsetusi, mille õnnestumise või mitteõnnestumise kohta ka õppejõududel alati vastust valmis ei olnud,” meenutab samuti Viinis elav kunstnik Laura Pöld, kes koos Krisiga EKAs keraamikat õppis. “Töö EKA keldris asunud keraamikaklassis käis teinekord ööpäevaringselt. Peenikesed sõrmed savitükke kleepimas, töölaual savist valatud kopsu või maksa kõrval muuseas parajat aega ootamas konnanäoline imikumüts, saviribad, millest mänguliselt said näo ette mokad ja prillid, ning pudel head punast veini – kuidagi nii võin teda tänagi ette kujutada.” Krisi stuudio Viini lõbustuspargi Prateri vahetus läheduses üsna selline välja näebki. Sinise- ja valgekirju keraamiline jooksuking riuli veerel, radiaatori peal lebamas Meditatsiya VHS-album “Videniya”, selle kõrval kaks loomakihva. Briti kunstniku Sarah Lucase tsemendist platvormking (“kahjuks signeerimata, seega pensionisambaks ei sobi”). Kris harutab mullikilest lahti kaks akordioni, mis valmistatud isetehtud tellistest ja mänguklotsidest. Stuudionurgast jälgib mängu majesteetlik mängutiiger.

“Mul on oma nägemus, natuke ainulaadne, mul on oma positsioon ja ma pean sellega jätkama. Ma võtan enda ümber olevatest kunstisüsteemidest osa, aga ma ei ole sellest mõjutatud. Kunstis on ka hooajad ja trendid, praegu näiteks on keraamiliste objektide teema väga õhus. Ma näen näitustel käies, et see on väga populaarne. Aga ma ei võta muud suunda, ma jätkan oma asja. Keraamiline pool on oluline, aga selle roll läheb mu loomingus järjest väiksemaks. Mu järgmisel näitusel on ainult paar keraamilist objekti,” räägib Kris.

Jaanuaris tuleb tal Eestis näitus, Temnikova & Kasela galeriis Lastekodu tänaval. “Selle näitusega tahaksin ma natuke erinevates kohtades liikuda. Viin selle väljapaneku tõenäoliselt ka Berliini. Ma ei taha toota nii palju, mingi vastutus on tekkinud. Ma olen viimased kaks aastat päris intensiivselt näitustel osalenud ja pidevalt uusi ja uusi töid teinud. See võtab jõuetuks. Ja siis ma otsustasin, et okei, ma teen rahulikumalt, keskendun ja näitan sama asja mitu korda eri kohtades.”

Kui küsin Krisilt, kas tema töid ostetakse ka, vastab ta: “Tööl ma ei käi.” Sel kevadel tegi Kris installatsiooni ühte Pirital asuvasse eramajja. “Seal oli kuuemeetrine läbi kahe korruse valge sein ja ma tegin sinna seina erinevad keraamiliste objektide saared. See on siiani kõige suurem müük Eestis.” Kris osales alles hiljuti Viini kunstimesil Viennafair. Ta sai messilt kaks uut näitusevõimalust. “Müügikunsti” tegemise suhtes on ta skeptiline. “Ma olen väga vähe kompromisse teinud. Ma tean, et kui seda teed lähen, siis sealt eriti tagasiteed ei ole. Siis ma olen tööline, mitte kunstnik.”

Aga enne Tallinna on veel näitus Kopenhaagenis. Kas nii tihe graafik ära ei väsita? “See on olnud niimoodi umbes kolm aastat,” räägib Kris. “See on ainus võimalus. Ma olen kunstnik ja ma pean tegelema sellega, pean olema pinnal, inimeste ajudes olemas. Ma tahan, et mul tekiks ühel hetkel nii palju vabadust, et ma saaksin näiteks olla pikemalt Eestis ja rohkem kaugjuhtimise teel tegutseda,

et ma ei peaks ise alati igal pool kohal olema.” Berliini galerii on Krisile suureks abiks, näitustega kaasnevad mured nagu näiteks transport ja kindlustus on tema õlgadelt võetud.

“Ma olen päris hea kohaneja. Kui võtta kas või elukohad. Ma tean näiteks, et ma olen siin kaks kuud, ja siis ma lähen jälle ära. Vahel muidugi tekib igatsus oma baasi järele, kus oleks kõik nodi nurgas, aga ma otsustasin, et ma veel otsin seda Viinis ja võimalik, et uuel aastal saan endale stabiilsema elukoha.” Aga mis selle Viiniga siis lõpuks on? “Ma arvan, et mulle meeldibki Viinis see, et ma saan kuidagi omaette olla. Ja otsustada, kas ma olen sotsiaalne või ei ole. Eestis on mul väga sotsiaalne elu, ma ei saa seal nii lihtsalt eemale tõmmata. Olen seal nii haaratud kõikide sõbrannade ja sõprade tegemistesse, ja vanemad on Eestis. Siin on mul kuidagi oma luba. Ja siit on ka igale poole hea minna,” räägib Kris. Viini kunstielu on mitmekesine ja intensiivne, struktuurid on tugevad. “Ja kui mul tekivad kuski sellised tugevad sõprussuhted, siis mul on tunne, et ma olen kodus.” Kris kirjeldab, et selle aja jooksul, mis ta on Viinis elanud, on siingi muutused toimunud. Siia koguneb järjest enam kunstnikke, sest rendihinnad on madalad, on võimalik hankida korralikke stuudiopindu. “Eks see info vaikselt lekib, pean ise varsti siit ära minema,” naerab kunstnik. Kuu aega New Yorki aasta lõpus peaks näitama, kuidas see keskkond talle sobiks (“kunstnikuna ei oleks see paha koht, kus olla”).

“Kris Lemsalu ei mahu oma loominguga kohalikku kunstimaailma ei esteetiliselt ega ideede mõttes. Ta on üks nendest väga haruldastest “natural-born”-tegelastest, kes lihtsalt tulevad, ja on,” arwab galerist Olga Temnikova. Temnikova & Kasela galerii esindab Krisi Eestis ja läheb tema töödega aasta lõpus Miamisse Nada kunstimessele. “Keraamika on arhailine tehnika, kuid vormide võtmisel kasutatud igapäevased realistlikud objektid muudavad selle päevakajaliseks, huumor päästab Krisi loodud peegeldused liigsest brutaalsusest,” jätkab Olga. “Kui keegi tahaks selles näha hiljuti saabunud ja kestvaid apokalüpsist, Dalí missiooni jätkumist, kunstniku subjektiivse kogemuse väljendamist, intensiivset sisekujunduselementi või lihtsalt jaburat nalja – kõikidel oleks õigus ja see on mõnus tunne.”

Oma Facebooki-kontot Krisil pole, praeguses elukohas puudub internet. Hommikul jalutab kunstnik Prateri kõrval kulgevat alleed mööda stuudiosse, teeb tööd. Rändab mööda ehitusmaterjalide poode. Tuleb kohtumisele, vedades enda järel kohvrit, milles on kilode viisi savi. Õhtul mõtleb, kuidas hirmraske telliskividest akordion lae alla vinnata, et see üles pildistada. “Ma ei tegele sotsiaalvõrgustikes enda reklaamimisega,” räägib Kris. “See, et sina siin oled, see tuli ka kuidagi teistkaudu, ja ma usun, et need süsteemid ikka veel toimivad. Ma usun, et mu tööd kõnetavad inimesi, kellel on veel mingid illusioonid säilinud.”

Kris Lemsalu

- Kunstnik

- Elab ja töötab Viinis

- Lõpetanud 2008. aastal Eesti Kunstiakadeemia keraamikaosakonna

- Õpib Viini Kunstiakadeemia skulptuuriosakonna magistriõppes

- Valik isikunäitusi aastast 2012:

- ”Top Sinner”, Pro Choice, Viin

- ”Evian Desert”, Tanja Wagneri galerii, Berliin

- ”Koos olemine”, koos Edith Karlsoniga, Temnikova & Kasela galerii, Tallinn

- Osalenud grupinäitustel Eestis, Taanis, Saksamaal, Austrias, Tšehhis, Šveitsis,

Suurbritannias